

Учитель Нової української школи – це завжди активна, творча особистість. Він є організатором повсякденного життя молодших школярів. Збуджувати інтереси, вести учнів за собою може лише людина з розвинутою волею, де особистій активності належить вирішальне значення. Педагогічне керівництво таким складним організмом, як клас, дитячий колектив зобов'язує вчителя бути винахідливим, кмітливим, наполегливим, завжди готовим до самостійного вирішення будь-яких ситуацій. Пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота) та соціально-політичних (свобода, демократія, патріотизм). Учитель Нової української школи – близький і доступний зразок для наслідування, якщо спонукає учнів слідувати за ним, рівнятися на нього [1].

Особистісні якості в учительській професії нероздільні з професійними. До останніх, зазвичай, відносять набуті у процесі професійної підготовки і пов'язані з отриманням спеціальних знань, умінь, способів мислення, методів діяльності. Серед них: володіння предметом викладання, методикою викладання предмету, психологічна підготовка, загальна ерудиція, широкий культурний кругозір, педагогічна майстерність, володіння технологіями педагогічної праці, організаторські вміння і навички, педагогічний такт, педагогічна техніка, володіння технологіями спілкування риторське мистецтво та інші якості [3].

Отже, нині перед вчителем Нової української школи постають складні професійні завдання. Для того, щоб їх розв'язати вчитель зобов'язаний бути яскравою, неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань, високої культури. Особливі професійні і суспільні функції вчителя Нової української школи, необхідність бути завжди на виду в найоб'єктивніших суддів – своїх вихованців, зацікавлених батьків, широкої громадськості, висувають підвищені вимоги до особистості вчителя, його морального статусу. Вимоги до вчителя Нової української школи – це імперативна система професійних якостей, які визначають успішність педагогічної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя / Н. М. Бібік. – Київ: ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2017. – 206 с.
2. Професійні вимоги до особистості вчителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/13680802/pedagogika/profesiyni_vimogi_osobistosti_pedagoga
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. пос. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2009. – 560 с.
4. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога : навч. посіб. / Л. Л. Хоружа. – Київ : Академвидав, 2012. – 208 с.

Науковий керівник: д. пед. н., професор Шпак В. П.

В. В. Вовк

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Проблеми сімейного виховання завжди привертали увагу педагогічної науки, адже сім'я один із найважливіших виховних інститутів, значення якого для особистості важко переоцінити. Сьогодні сім'я переживає серйозні труднощі, що значною мірою зумовлено кризовими явищами, притаманними українському суспільству в цілому, що негативно позначаються на внутрішньосімейній атмосфері, знижують дієвість виховної функції сім'ї, вносять далеко не завжди педагогічно виправдані зміни в її зміст, призводять до того, що сімейне виховання стає об'єктом критики з боку держави, яка вимагає підвищення відповідальності батьків за виховання дітей.

Труднощі сімейного виховання та причини, що викликають зниження виховного потенціалу сім'ї, досліджуються соціологами, психологами, педагогами. Зокрема, вивченням вищезначеної проблеми займалися такі видатні вчені як К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинський.

Важливі аспекти виховання дітей різних вікових категорій розглядаються у працях Т. Алексєєнко, О. Гуляр, Е. Заредінової, О. Доукіної, В. Кравця, В. Постоного, Г. Фінчук та ін. Саме особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку досліджували І. Бех, Н. Бібік, Л. Божович, Л. Венгер, О. Дусавицький, Р. Овчарова.

Мета дослідження – проаналізувати вплив сімейного виховання на формування особистості дитини.

Так, серед різних соціальних факторів, що впливають на становлення особистості, одним з найважливіших є родина.

Сім'я це соціально-біологічна спільність, заснована на триєдиний відношенні подружжя, батьківства, спорідненості [2].

Отже, традиційно родина – головний інститут виховання. Те, що людина здобуває в родині, вона зберігає протягом всього наступного життя.

Порівняно з іншими соціальними інститутами сім'я має певні особливості, що істотно впливають на становлення особистості дитини.

Серед них виділяють такі :

1. Наявність усіх форм життєдіяльності людини, що реалізуються через функції сім'ї. У результаті сім'я формує власний спосіб життя, мікрокультуру, основою якої є цінності й елементи культури суспільства чи окремих його соціальних верств.

Таким чином, на думку А. Карлсона, сім'я – це суспільство в мініатюрі, з якого вибудовується соціальна взаємодія загалом [4, с.84].

2. Включеність дитини в сім'ю з дня її народження, формування саме в сім'ї перших уявлень про те, що добре і що погано, що таке добро і зло, коли дитина найбільшою мірою сприймає виховні впливи. Фактично сім'я є першою сполучною ланкою між людиною і суспільством, яка передає від покоління до покоління генетичний код, певні соціальні цінності, що на суб'єктивному рівні є ціннісними орієнтаціями членів сім'ї.

3. Безперервність і тривалість контакту людей різної статі, віку, з різним обсягом життєвого досвіду сприяє інтеріоризації дітьми зразків поведінки насамперед батьків і тільки потім людей поза сім'єю

4. Переважно емоційний характер зав'язків між членами сім'ї, що базуються на любові і симпатії, створює сприятливу основу для спрацьовування таких неусвідомлених дитиною соціально-психологічних механізмів впливу, як наслідування, навіювання, психічне «зараження». При цьому забарвленість емоційних контактів впливає на формування почуття задоволення (незадоволення) собою і оточенням.

Особливо значною роль сім'ї у становленні особистості дитини є на первинному етапі її соціалізації [7, с. 214].

Так, на першій стадії (до одного року) дитина розвивається за віссю «довіра – недовіра». Ступінь розвитку почуття довіри до інших людей і світу загалом залежить насамперед від якості материнської турботи, причому не так від кількості їжі чи ласки, які здатна надати мати, як від особливостей спілкування, здатності матері передати відчуття стабільності, тотожності переживань, того, що вона є людиною, якій можна довіряти.

На другій стадії (1–3 роки) дитина розвивається за віссю «автономія – сором і сумнів». Насамперед формується здатність до самоконтролю тілесних виявів, встановлюється певне співвідношення виявів впертості і добровільності дій. Особливості такого співвідношення залежать від готовності батьків поступово надавати дитині можливість самостійно контролювати свої дії, ненав'язливо обмежуючи її в тих сферах життя, які є потенційно або реально небезпечними для дитини і оточуючих. Переживання сорому проявляються як лють, спрямована на себе, коли дитині забороняється бути самостійною, коли батьки постійно або роблять усе за дитину, або очікують, що вона робитиме самостійно те, що поки що не спроможна робити. У результаті у дитини може сформуватися невпевненість у собі, слабка воля.

Третя стадія (3 – 6 років) визначається розвитком дитини за віссю «ініціативність – провина». При цьому ініціатива додає до автономії здатність брати на себе зобов'язання, планувати, розв'язувати нові завдання, набувати нових корисних навичок. Чи переважатиме у

дитини ініціатива, значною мірою залежить від того, як батьки ставляться до її волевиявлення, визнають і задовольняють її право на допитливість, фантазію, творчість [7, с. 246].

Почуття провини у дитини викликають батьки, які не заохочують її до самостійності або надмірно карають.

Слід зауважити, що сім'я, особливості взаємодії батьків і дитини багато в чому забезпечують чи не забезпечують успіхи дитини на подальших етапах її соціалізації.

Проте, сучасна українська сім'я часто не має змоги повною мірою реалізувати власний виховний потенціал. Це пов'язано як з особливостями суспільного виховання, так і з негативними змінами в самій сім'ї: зниженням її інтегративності, конфліктними стосунками між подружжям, порушенням емоційних зв'язків між батьками і дитиною. Усе це заважає засвоєнню дитиною норм поведінки, моральних позицій, призводить до порушень в особистісному розвитку.

Необхідно визначити, що емоційний потенціал сім'ї має великі можливості виховного впливу на дитину. В поєднанні з ідейними настановами батьків емоційні фактори виступають основною передумовою розвитку моральної гідності дитини. На основі позитивного оцінного ставлення батьків формується емоційно-ціннісне ставлення дитини до себе – ставлення до свого «Я», потреба у повазі оточуючих.

Розкриття того, як формуються духовні потреби дитини, зокрема у повазі близьких дорослих, є необхідним для оптимізації всього процесу сімейного виховання. Знання батьками вікових особливостей становлення такої потреби, основних чинників, які зумовлюють її оптимальний розвиток, усе це забезпечує високу результативність виховних впливів, а саме: у дітей формується позитивне емоційне ставлення до дорослого, прагнення бути відповідним до його моральних вимог, тобто виникає те бажання бути хорошим, яке є ефективним управлінням поведінкою дітей.

Не тільки під впливом дорослих, а й у їх відсутність діти, в яких сформована потреба у повазі (особистісному ставленні до себе), прагнуть виправдати моральні очікування старших. Тому прагнення «бути хорошим» закладається в сім'ї [6, с. 44].

Зазначимо, що ефективне спілкування між членами сім'ї, переважання позитивних та негативних емоцій істотно впливає на самопочуття дитини, її світосприйняття та усвідомлення образу близьких дорослих. Саме важливим є психологічний клімат сім'ї.

Психологічний клімат сім'ї – це один із могутніх факторів емоційного впливу на дитину. Від атмосфери в сім'ї, морального обличчя батьків великою мірою залежать спрямованість активності дитини, її позитивне або негативне самопочуття, характер особистісних очікувань підростаючої особистості щодо оточуючих людей.

Під впливом «теплого» сімейного клімату, що базується на особистісній формі спілкування дітей і дорослих, у дітей формується висока сприйнятливості до виховних впливів останніх. Діти, які виховуються в сім'ях із таким кліматом, добре контактують з однолітками, виявляють доброзичливе ставлення до них, правильно реагують на вимоги вихователів у дитячому садку. І навпаки, у поведінці дітей, які виховуються в сім'ях, які перебувають в складних життєвих обставинах, переважають негативні емоції, упереджене, здебільшого недоброчливе ставлення до оточуючих. Такі діти схильні до афектів, що нерідко призводить до конфліктів з оточуючими.

Дуже негативно позначається на самопочутті дитини розлад у стосунках між батьками. За таких умов у дітей виникають так звані конфліктні переживання. Останні є наслідком зіткнення у свідомості дитини протилежних за своїм емоційним забарвленням ставлень до близької людини.

Емоційні фактори важливі не лише тим, що вони посилюють чи послаблюють виховні впливи. У певному емоційному ставленні дорослого до предметів чи явищ закладено для дитини смисл існування цих предметів і явищ, їх ціннісне значення. Те, що дорослі хвалять, оберігають, заради чого витрачають сили, чим захоплюються, через що страждають і т. ін., поступово стає предметом переживань самої дитини. Звідси випливає висновок: від того, що переживатиме дитина в перші роки її життя, якою буде спрямованість її почуттів, залежатиме й соціальна «вартість» її «Я».

Емоційно дітьми переживаються не тільки розмови дорослих, але і їх поведінка. Те, що це є дуже важливим фактором впливу на дитину, підтверджується характером дитячих ігор, у яких вони відтворюють те, що їх найбільше вражає. Надзвичайно глибокі психологічні спостереження за грою дітей дошкільного віку можна знайти у працях К. Ушинського. Автор не тільки розкриває зміст ігрової діяльності, а й демонструє її значення для морального розвитку дитини.

Також сила виховного впливу сім'ї полягає в тому, що батьки можуть формувати духовні потреби дитини, починаючи з перших років її життя. Формування потреб здійснюється знову-таки через вплив на емоційну сферу дитини. Так, позитивне емоційне ставлення батьків до дитини, схвалення та заохочення її власної активності, в процесі якої максимально виявляються певні нахили та здібності, неухильно веде до підвищення рівня емоційно-ціннісного ставлення дитини до себе. Підтримання самоповаги на рівні, який сформувався таким чином під впливом сім'ї, стає однією з провідних соціальних потреб дитини. У разі впливів оточуючого середовища, які можуть призвести до зниження самоповаги дитини, у неї виникають негативні емоції.

Як показують дослідження вітчизняних психологів, структура самосвідомості, що вже утворилась, навіть актуально маючи підсвідоме існування, має сильний вплив на всю поведінку. В цьому випадку мотивом є прагнення зберегти почуття власної гідності, яке вже виникло. Це прагнення стає потребою, задоволення якої є необхідним для психічного здоров'я особи [3, с. 38].

Прагнучи зберегти досягнутий рівень самоповаги, діти також здатні відмовитися від багатьох спокус. Переживання дитиною почуття власної гідності стає тією спонукальною силою, яка активізує її діяльність, спрямовану на задоволення потреби у шанобливому, уважному, одним словом, ціннісному ставленні до себе оточуючих.

Відомо, що на особистість дитини особливо впливає стиль стосунків з батьками. Як відомо, існує кілька автономних психологічних механізмів соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на своїх дітей [5, с.16]. Це насамперед ідентифікація і наслідування, у процесі яких діти засвоюють соціальні норми поведінки, ціннісні орієнтації, беручи приклад з батьків, прагнучи стати такими, як вони. При цьому наслідування супроводжується певними очевидними діями, тоді як ідентифікація передбачає ототожнення дитини з батьками на основі сильного емоційного зв'язку з ними.

Крім того, батьки впливають на своїх дітей через механізм підкріплення: заохочуючи поведінку, що вважається правильною, і караючи дитину за порушення правил, батьки поступово вкорінюють у її свідомість систему норм.

Батьки можуть використовувати різні засоби заохочення соціально-психологічні (наприклад, похвала) чи матеріальні (винагороди, привілеї). При цьому похвала батьків, з якими дитина перебуває у дружніх стосунках, як правило, дієвіша, ніж похвала батьків байдужих, холодних. Ефект заохочення залежить також від того, як діти сприймають його. Якщо в разі очікування винагороди діти дотримуються вимог батьків, то у протилежному разі вони можуть не дотримуватись цих вимог. Аналогічно діти оцінюють похвалу. Якщо їх хвалять за все, що б вони не зробили, похвала перестає бути засобом заохочення.

Вочевидь, роль батьків є багатофункціональною, вони можуть виховувати дітей не лише вдома, а й в школі, завдяки співпраці з вчителем.

Батьки можуть :

-організувати і проводити навчальні заняття, готувати навчальні матеріали;

-допомогти дітям у різних видах діяльності: прочитати з дітьми книгу, вислухати їхні розповіді, допомогти учням виконати мистецькі роботи.

Дітям дуже подобається бачити власних батьків у ролі вчителів, це ще один приклад моделі поведінки дорослих людей.

Організація регулярних зустрічей учителів і батьків, обговорення різних стратегій та обмін досвідом створюють підґрунтя для успішного формування особистості дитини [1, с.110].

Отже, слід наголосити, що «виховує» дітей батьківська любов. Це – багатогранне моральне почуття. Форми прояву батьківської любові можуть бути різноманітними, але

батьківська любов завжди прагне до сприйняття своєї дитини як особистості, що виявляється перш за все в переважанні особистісної форми спілкування батьків зі своєю дитиною, і навпаки, наслідком відсутності батьківської любові, безособистісного ставлення до дитини є авторитарна форма спілкування з нею. Це, в свою чергу, призводить до зниження самоповаги та рівня позитивного образу Я дитини, відчуження її від виховних впливів.

Емоційний потенціал виховного впливу сім'ї може ефективно використовуватися лише за умови знання психологічних механізмів дії зазначених факторів.

Список використаної літератури:

1. Бібік М. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / М. Бібік – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с
2. Визначення сім'ї та шлюбу [Електронний ресурс] // Ел. текст. дан. Київ, 2015. – Режим доступу : https://stud.com.ua/53405/sotsiologiya/viznachennya_simyi_shlyubu_simya_robut. Дата звернення 14.03.19.
3. Леонтьева А. Н. Вопросы психологи ребенка дошкольного возраста / А. Н. Леонтьева – Москва : Питер, 1995. – 144 с.
4. Карлсон А. Вперед к прошлому: перестройка семейной жизни в постсоциалистической Швеции / А. Карлсон. – Москва : Питер, 1995. – 415 с.
5. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон – Москва : Просвещение, 1989. – 256с.
6. Максимова Н. Позитивний клімат у сім'ї як запорука успішного формування особистості дитини / Н. Максимова, Л. Порох // Рідна школа. – 2013. – № 3. – С. 44-49.
7. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер – Питер : Комсомольск, 1998. – 608 с.

А. В. Гаменко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний педагог має постійно працювати над удосконаленням своїх професійних навичок та умінь, а також бути небайдужим до змін, які постійно відбуваються в системі освіти задля її оптимізації та забезпечення якнайкращого засвоєння учнями тих знань, яких вони набувають у школі. Очевидно. Що теперішнє покоління майбутніх учнів житиме вже в іншому світі, і цей процес – невідворотний. Задля ефективного навчання дітей в умовах інформаційного суспільства кожен вчитель має бути забезпечений необхідними інструментами, знаннями, уміннями та навичками.[1]

Нова Українська Школа (НУШ) ставить перед вчителем безліч нових вимог і умов. Однією з них є педагогіка партнерства. Слід розглянути що ж собою являє партнерство взагалі.

Партнерство:

- Система взаємовідносин, які будуються у процесі певної спільної діяльності;
- Спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівно значущості та доповнюваності всієї її учасників;
- Організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;
- Спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, чітко узгоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності [3].

Педагогіка партнерства – це напрям педагогіки, що включає в себе систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. У напрямку педагогіки співробітництва, або іншими словами, партнерства працювали такі видатні діячі освіти, як Шалва Амонашвілі, Василь Сухомлинський, Софія Лисенкова, Михайло Щетинін, Віктор Шаталов. Також слід відзначити ідеї видатних педагогів, на яких ґрунтується педагогіка партнерства:

- Навчання без примусу (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Лисенкова, В. Шаталов).
- Ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов).
- Ідея опори (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов).